

СТАНОВИЩЕ

от проф. Албена Бакрачева, д.ф.н. – Нов български университет
направление 2.1. Филология (американска литература)

за дисертационния труд на Михрие Малоку-Морина *„Социалната критика в романите на Теодор Драйзер”*
за придобиване на образователната и научна степен „доктор”
направление 2.1. Филология (американска литература)

Дисертационният труд на Михрие Малоку-Морина си поставя мащабна и сложна задача: да навлезе в особеностите, тенденциите, превъплъщенията, фазите, равновесията и дисбалансите на един писателски път, преминал през разнолики и противоречиви криволици на израстване и формиране както на литературното поприще, така и в полето на политико-идеологическите убеждения и социалната ангажираност. Трудът е съсредоточен върху романовото творчество на Теодор Драйзер и проследява трайното присъствие и все по-задълбочаващата се интерпретация на определени мотиви у един роден романист с ясно очертани още в ранните му години интереси, предпочитания и нагласи. Намирам за особено важно веднага да подчертая, че още с първите си редове дисертацията посочва своя ясен избор на изследователски периметър: не пребогатото и необозримо за която и да било разработка поле на проблемите на идентичността, лицата на дискриминацията и социалното неравенство, изключително силно експлицирано от разрастващата се урбанизация на живота в Америка от началото на 20 век, и пр. у изключително продуктивен писател като Теодор Драйзер, а прецизна и обоснована подборка от неговото творчество с оглед избрания фокус върху социалната критика в него. При това дисертантката избира романовото творчество на Драйзер: т.е. още една селекция, този път на жанрово равнище, от едно творчество, което щедро се разгръща през годините и с сферите на разказа, поезията, журналистическия репортаж, есеистиката и изобщо нефикционалната проза. В така подобрания фокус Михрие Малоку ще разгръща своето мислене върху 181 страници, структурирани в предговор, четири части и библиография.

Още в самото начало текстът на дисертацията обосновава избора на горепосочения фокус с причина, която ще залегне в основата на цялостното му конципиране и, респективно, композиционно изграждане, а именно: изключително слабото присъствие на американската култура изобщо в родната на дисертанктата албанска култура и, отгук, едва-едва прокрадналите се в нея преводи на отделни американски произведения от Хариет Б. Стоу, Ъптон Синклер и Теодор Драйзер. След като посочва ярката социална проблематика на „Чичо Томовата колиба”, „Джунглата” и „Американска трагедия” като очевидна причина за появата на албански език и в албански контекст на именно тези произведения на американската литература, Михрие Малоку извежда задачата на своя дисертационен труд като двуизмерна: от една страна да разгърне, задълбочи и проблематизира едносложното и повърхностно възприемане на Теодор Драйзер в Албания и, от друга страна, да разгледа романовото творчество на Драйзер в неговия американски (и, макар спорадично, европейски) литературен, културен и идеологически контекст, с което също да допринесе за една по-пълноценна рецепция на американския писател в страната си. Михрие Малоку избира на пише на английски език: както поради своята собствена обвързаност с англо-американската култура в качеството си на дългогодишен университетски преподавател по английски език, така и поради напълно оправданото желание да отвори албанското литературоведско мислене към по-широки международни хоризонти. От всичко това следват и специфичните особености на представения дисертационен труд.

Михрие Малоку започва своята разработка с цитат от един от съвсем малобройните съвременни апологети на Драйзер – журналиста и есеиста Хенри Луис Менкен, - с което недвусмислено издава и своята лична симпатия и съпричастност към американския писател, с когото е избрала да се занимава. Подчертано многобройни са местата в дисертационния труд, където авторката – запозната в дълбочина с наблюденията на критиката върху творчеството на Драйзер, - влиза в спор с някои от тези наблюдения и защитава позиция: например, когато говори за натурализма на писателя, тя настоява той да бъде отделен от руслото на писатели с подобна нагласа, тъй като, за разлика от тях, Драйзер според

нея защитава и правата на свободната воля (с. 18); или когато, разглеждайки съсредоточеността на Драйзер върху зависимостта на съвременната му американска култура от проблемите на пазара, бизнеса и стремителната урбанизация на американския живот (съсредоточеност, обикновено изтъквана от критиката като прекомерна, едностранчива и определено в минус на литературната значимост на писателя), Малоку специално подчертава, че Драйзер всъщност извежда с болезнен привкус ограниченията на тази зависимост по отношение на изкуството (с. 103). Така, влизайки в дискусия с някои критически клишета по отношение на Драйзер, дисертантката едновременно извежда и лимитираното – и лимитиращо – възприемане на творчеството на американския писател в собствената си страна по време на тоталитаризма.

Дисертацията е изградена хронологично: разглежда романовото творчество на Теодор Драйзер от „Сестра Кери“ и „Джени Герхарт“ през трилогията „Титанът“, „Финансистът“ и „Стоикът“, през „Геният“ и „Американска трагедия“, та до последния роман на писателя, като не изпуска фокуса на Драйзеровото социално несъгласие и негодувание; в отделна глава дисертацията обстойно разглежда рецепцията на Драйзер през годините както в Съединените щати, така и в Европа. Специално бих искала да подчертая, че такава композиция (а защо не и такъв фокус, а защо не и такъв английски) е много лесно атакуем обект от гледната точка на някаква „идеална“ критическа позиция; оставям настрана въпроса доколко такава критическа позиция изобщо съществува, за да отбележа, че според мен адекватният подход към представената дисертация е този, който не изпуска от внимание както спецификата на академичната култура, от която тя иде, така и пионерското начинание за създаване на нови, по-високи и подобаващо проблематизирани културни хоризонти във възприемащата албанска култура. В такъв именно план дисертацията на Михрие Малоку определено има своето място.

И така именно погледнато, особен интерес представлява последната подглава на дисертацията, в която авторката – след като подробно е разгледала подемите, спадовете и новите подеми във вниманието на американската и европейската литературна критика към творчеството на Драйзер, - се спира върху особеностите на рецепцията на писателя в родната ѝ страна. Тези особености,

разбира се, са предполагаеми, особено що се отнася до десетилетията на комунистическия терор, но в общата и, за съжаление, позната от собствен опит картина, Михрие Малоку поднася специфични крайни проявления на режима в Албания, обвързвайки ги с появата на „Американска трагедия” на албански, с тогавашния акцент върху Драйзер като „един от нас” заради членството му в комунистическата партия на САЩ и посещението му в Съветския съюз, както, разбира се, и заради острата критика на писателя към „гнилото” капиталистическо общество. Поради цялата тази абсурдна вторична обвързаност на социалната критичност на един чуждестранен писател с домораслите потребности на тоталитарния режим дисертантката с право смята за основателно да разгледа романовото творчество на Теодор Драйзер в полагащата му се сложност и в съответстващия му литературен и общокултурен контекст – задача, с която е справяла сериозно, прецизно и целенасочено.

Въз основа на всичко, казано дотук, както и въз основа на няколкогодишните ми впечатления от усърдието, волята и всеотдайната работа на дисертантката, убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Михрие Малоку-Морина образователната и научна степен „доктор”.

3.02.2021 г.

Проф. д.ф.н. Албена Бакрачева

Ms. Mihrije Maloku-Morina's doctoral dissertation focuses on the social criticism in Theodore Dreiser's novels in order to see them in their literary, political, and social context in the United States over the years (and, sporadically, in Europe too), as well as to deeply problematize the modes of Dreiser's work's reception in Albania during the years of the totalitarian regime. Such twofold focus is especially adequate when a widening of the recipient culture's horizons towards the literature and culture of the United States is sought after. I therefore strongly recommend that the honorable Academic Jury awards Ms. Mihrije Maloku-Morina with the PhD academic degree.